

Kulttuurisuunnittelumenetelmän ja yhteisötaiteen avulla tapahtuva yhteiskehittäminen

Pia Hovi-Assad

Tässä artikkelissa tarkastelen Turun yliopiston maisemantutkimuksen oppiaineen *Lähiön henki* - tutkimushankkeessa toteutettua yhteiskehittämistä. Hankkeessa on käytetty

kulttuurikartoitusmenetelmää osallistavan tiedonkeruun menetelmänä Itä-Porin lähiössä.

Yhteisötaide valikoitui kulttuurisuunnittelun ohella toiseksi yhteiskehittämismenetelmäksi, koska alueella vaikuttavan Taiteilijayhdistys T.E.H.D.A.S. ry:n toiminta Porin vanhalla lyhytaaltoasemalla perustuu yhteisötaiteelliseen työskentelyyn. Molempien menetelmien keskeisenä tavoitteena on osallisuuden edistäminen, jolloin toiminnan keskiössä ovat kehittämiseen osallistuvien henkilöiden toiveet, tarpeet ja taidot.

Tavoittelen tutkimuksellani vastausta kysymykseen: Voiko kulttuurisuunnittelumenetelmän ja yhteisötaiteen menetelmiä yhdistelemällä toteuttaa yhteistoiminnallista kulttuuripohjaista kehittämistä? Tapaustutkimuksen avulla havainnollistan näiden kahden menetelmän rinnakkaista käyttöä.

Tutkimukseni teoreettisena viitekehyksenä toimivat Gordon Waittin¹

kulttuurisuunnittelumenetelmään perustuva lähestymistapa sekä yhteisötaiteen teoria², joissa molemmissa painotetaan taiteen ja luovuuden osaa tasa-arvoisessa yhteiskuntakehityksessä. Gordon Waittin mukaan taide ja luovuus ovat työkaluja, joiden avulla voidaan edistää urbaanin ympäristön uudistumista ja kaupunkikehittämisen jakautumista tasaisesti niin kaupungin keskustaan, kuin keskustan ulkopuolella sijaitseville asuinalueille. Waitt korostaa teoriassaan asukkaiden mahdollisuutta vaikuttaa omaa asuinalueitaan koskeviin päätöksiin, tiedon ja taitojen jakamiseen, sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen liittyviin kysymyksiin sekä paikkaan ja yhteisöön kuulumisen tunteeseen.³ Projisoin tutkimuksessani Gordon Waittin teorian Itä-Porin lähiöihin, joissa asuu hieman alle 10 000 asukasta. Alueella sijaitsevan suurimman lähiön, Sampolan, asukkaista 46 % on eläkeläisiä.⁴

¹ Waitt 2006.

² Lacy 1995.

³ Waitt 2006, 169–170.

⁴ Wallin 2015, 39–40.

Itä-Porin lähiössä sijaitsevaa Porin vanhaa lyhytaaltoasemaa on tutkittu vähän, vaikka sillä on merkittävä sija Suomen ja Suomen Yleisradion sodanjälkeisessä historiassa. Lyhytaaltoasema ja sen ympäristö lukeutuvat maakunnallisesti arvokkaisiin kulttuuriympäristöihin. Tutkimukseni aineistoa voidaan hyödyntää, kun laaditaan lyhytaaltoasemalle ja ulkoilupuistolle hoito- ja käyttösuunnitelma, T.E.H.D.A.S. ry:lle työllistämishjelma sekä kurssi- ja työpajatoimintaa lyhytaaltoasemalle ja Itä-Porin lähiöihin. Kulttuuripohjainen yhteistoiminnallinen kehittäminen on toteutunut työpajojen ja tapahtumien avulla poikkihallinnollisesti yli sektorirajojen, asukkaiden, yhteisöjen, toimijoiden ja virkamiesten välisenä yhteistyönä. Tutkimusaineistonani ovat hankkeen aikana toteutuneet työpajat ja tapahtumat sekä asiantuntijahaastattelut. Työpajat ja muut tilaisuudet ajoittuvat marraskuun 2014 ja joulukuun 2015 väliselle ajalle.

Käsittelen artikkelin alussa kulttuurisuunnittelumenetelmää ja yhteisötaidetta. Tapaustutkimuksen esittelyosiossa taustoitetaan yhteiskehittämiseen osallistuneita yhteisöjä ja kehittämiskohteita, kuten Porin vanhaa lyhytaaltoasemaa, Koiviston ulkoilupuistoa ja veistospuistoa. Viimeisessä osassa paneudutaan Lähiön henki -hankkeessa toteutettuihin työpajoihin ja tapahtumiin. Loppuluvussa on ehdotuksia siihen, miten voidaan edistää vuorovaikutusta asukkaiden, Itä-Porin alueella toimivien hallintokuntien ja muiden toimijoiden kanssa.

Kulttuurisuunnittelumenetelmä eri aikoina

Kulttuurisuunnittelumenetelmä perustuu laajapohjaiseen antropologiseen kulttuurimääritelmään, ajatukseen kulttuurista tietynlaisena elämäntapana.⁵ Kulttuurisuunnittelua käsittelevissä varhaisissa teksteissä paikallisen kulttuurin kehittäminen ja kansalaisten osallistumisen asteen tukeminen ovat keskeisellä sijalla.⁶

Kulttuurisuunnittelumenetelmä on eri aikoina edustanut erilaista kulttuurikäsitystä ja menetelmän käytännön soveltamiseen on eri maissa liittynyt ristiriitaisiakin tavoitteita. 1980-luvun Britanniassa kulttuurisuunnittelumenetelmä kytkettiin labour-hallituksen edistämiin arvoihin, joihin kuuluivat muun muassa yhteiskuntaan aktiivisesti osallistuva kansalainen ja demokraattinen kaupunkitila.

⁵ Bianchini 2013, 377.

⁶ Stevenson 2013, 159.

Toisaalta samoihin aikoihin aktiivista kansalaisuusidea edisti myös omalla tahollaan konservatiivipuolue, joka sulautti idean uusliberaaliin talouspolitiikkaansa. Näiden arvojen lisäksi labour-hallitus halusi edistää kulttuurisuunnittelumenetelmän avulla luovaa taloutta. Hallitus katsoi, että luovan luokan myötä asuinalueet eheytyivät, mikä puolestaan edisti kansalaisyhteiskunnan syntyä. Tämän näkökulman mukaan kulttuuri ja luovuus ovat pääomaa, joita voidaan kehittää ja valjastaa estämään yhteiskunnan eriarvoistumista tekemällä kansalaisista kulttuurin kuluttajia. Marginaalissa olevat ihmiset integroituvat yhteiskuntaan kun he osallistuvat aktiivisesti luovaan talouteen. Kehityksen myötä individualismi korvasi yhteisöllisyyden ja kulutuskulttuuri syrjäytti työväenluokan keskuudessa vallinneen solidaarisuusajattelun.⁷

Richard Florida julkaisi Yhdysvalloissa vuonna 2002 teoksen *The Rise of the Creative Class*, jossa hän esittelee ajatuksen luovasta luokasta. Tämä asuu maailman metropoleissa ja työskentelee luovan teollisuuden, kuten musiikin, elokuvan, television ja kustannustoiminnan parissa. Luova luokka on käyttövoimaa taloudelliselle kehitykselle ja kasvulle, koska luovat ihmiset osallistuvat aktiivisesti kulttuurin kuluttamiseen ostamalla design-tavaroita ja käyttämällä erilaisia kulttuuripalveluita. Kyseessä on liikkuva luokka, joka etsii koko ajan uudenlaista kaupunkikulttuuria, jonka seurauksena kaupunkikuva on jatkuvan muutoksen pyörteissä. Ajatuksina ”Luova kaupunki” ja ”luova luokka” keskittyvät yleensä suuriin kaupunkeihin sekä pääkaupunkeihin, kuten Lontooseen, Pariisiin ja New Yorkiin, jotka dominoivat globaalia luovan alan taloutta.

Graeme Evans ja Jo Foord esittävät, että kaupunkisuunnittelu ja kulttuurisuunnittelumenetelmä ovat edenneet luova kaupunki- ja luova luokka -konsepteista kestävään kehitykseen pohjautuvaan yhteisölliseen kehittämiseen.⁸ Myös Gordon Waitt kritisoi luovan kaupungin ja luovan luokan ajattelua, jossa taide on väline kansainvälisesti kilpailukykyisemmän kaupungin luomiseen. Waittin mukaan globaalissa paikanluontakilpailussa on syrjäytetty pienet ja keskisuuret kaupungit, vaikka näiden vetovoima on luovan luokan keskuudessa viime vuosina kasvanut kestävään kehitykseen perustuvan ajattelun myötä.⁹

⁷ Stevenson 2013, 156–158, 164–165; Stevenson 2003, 107.

⁸ Evans ja muut 2008, 71–72.

⁹ Waitt 2006, 181.

Nykyään kulttuurisuunnittelumenetelmää pidetään hyödyllisenä alueellisen kehittämisen kannalta, mutta yleisesti ollaan sitä mieltä, että kehittäminen ei saa perustua pelkästään taloudelliselle ajattelulle, vaan myös sosiaalinen näkökulma tulee huomioida.¹⁰

Yhteisötaide

Yhteisötaiteen juuret ulottuvat 1960 ja 1970 luvun Yhdysvaltoihin, jolloin taiteilijat ryhtyivät etsimään uudenlaista kontaktia ympäröivään yhteiskuntaan. Ihmisten arki ja sosiaaliset ongelmat nousivat taideprojektien aiheiksi. Yhteisötaiteen pioneeri, amerikkalainen yhteisötaiteilija Suzanne Lacy, pitää yhteisötaidetta poliittisena ja sosiaalisena aktivismina, jota ilmentää esteettinen herkkyyks. Taidesuuntauksessa toteutui uudenlainen, vuorovaikutteinen suhde taiteilijan ja paikallisen yhteisön välillä.¹¹

Yhteisötaiteessa on nähtävissä samanlaisia tavoitteita kuin kulttuurisuunnittelumenetelmässä, sillä sen peruskäsitteitä ovat osallistaminen (*participation*) ja valtaistaminen (*empowerment*). Yhteisötaiteellisessa projektissa taiteilija toimii osallistajana ja toiminnallaan tukee asukkaiden osallistumista hankkeeseen, jonka avulla luodaan muun muassa julkista tai yhteistä tilaa.¹²

Mary Jane Jacobsin yhteisötaiteen määritelmä käsittää kolme eri kategoriaa, joiden avulla joko ilmaistaan identiteettiä, kritisoidaan yhteiskuntaa tai tavoitellaan yhteiskunnallista muutosta. Osallistavissa yhteisötaiteen projekteissa on tavoitteena tehdä pysyvä vaikutus projektiin osallistuneiden ihmisten elämään.¹³ Myös kulttuurisuunnitteluprosessilla tavoitellaan pitkäkestoista vaikutusta, jolloin prosessin tulokset näkyvät ehkä vasta kymmenen vuoden kuluttua.¹⁴

2000-luvulla yhteisötaiteessa kritisoiitiin voimakkaasti yhteisön käsitettä ja yhteisöjen ulkopuolista määrittelyä. Korealais-amerikkalaisen kuraattorin ja taiteen tutkijan Miwon Kwonin mielestä paikalliset taiteilijat identifioidaan maantieteellisen yhteyden tai yhteisten elämäkokemusten

¹⁰ Lindqvist ja muut 2013, 267.

¹¹ Lacy 1995, 19.

¹² Roponen-Lunnas 2013, ei sivunumerointia.

¹³ Jacobs 1995, 53–54.

¹⁴ Lundberg & Hjorth 2011, 11.

vuoksi helpommin osaksi yhteisöä kuin yhteisön ulkopuolelta tulevat taiteilijat.¹⁵ Alueella jo vaikuttava taiteilija voi hyödyntää tehokkaasti aikaisemmin luomiaan verkostoja, yhteistyötahoja ja asukasyhteistyötä yhteisötaiteelliseen projektin menestykselliseen läpiviemiseen.¹⁶ Yhteisöllinen taidetoiminta voi perustua useamman osapuolen vuorovaikutukseen. Mukana voi taiteilijoiden lisäksi olla eri alan ammattilaisia.¹⁷ Verkostot ja yhteistyö ovat myös kulttuurisuunnittelumenetelmässä oleellinen asia.¹⁸ Kulttuurisuunnittelumenetelmän kartoitusprosessin ytimessä on tavoittaa asukkaiden omat kokemukset asuinalueestaan. Prosessilla halutaan saada asuinalueesta todellinen kuva.¹⁹ Näihin tavoitteisiin päästään kuulemalla asukkaita, sillä he ovat oman asuinalueensa kokemusasiantuntijoita.

Yhteisötaidetta tutkineen yhdysvaltalaisen taidekriitikon Grant H. Kesterin mielestä vallalla olevat yhteisötaiteen teoriat eivät olleet ajan tasalla, minkä vuoksi hän päätyi kehittämään yhteisötaiteelle oman esteettisen ja teoreettisen viitekehyksen, joka pohjautuu ajatukseen taiteesta prosessina. Kesterin kehittämän teoreettisen mallin mukaan taideteos muodostuu vuorovaikutteisesta prosessista, jonka kautta taiteilija tuo näkyväksi erilaisia käsityksiä eri asioista. Kester on nimennyt tämän yhteisötaiteen suuntauksen keskustelutaiteeksi.²⁰

Myös kulttuurisuunnittelu on vuorovaikutuksellinen prosessi. Kulttuurisuunnitteluprosessi on, kuten nimi sen jo kertoo, prosessi, joka koostuu tarpeen mukaan sovellettavista eri vaiheista.²¹ Oleellinen osa tässä prosessissa on viranomaisten ja asukkaiden välinen vuorovaikutus, jonka myötä viranomaisten tietämys asuinalueesta syvenee.

Yhteisötaiteen avulla voi laajentaa kulttuurisuunnittelumenetelmän tiedonkeruumenetelmiä ja monipuolistaa kerätyn tiedon luonnetta. Kulttuurikartoitusmenetelmän pääasiallisia tiedonkeruutoteotteita ovat kyselyt, kartoitukset, tilastotieto, havainnointi, syvähaastattelut ja työpajatyöskentely. Näillä tiedonkeruumenetelmillä tavoitetaan yleensä aktiiviset asukkaat ja asukasryhmät. Erityisryhmien, lasten, nuorten ja maahanmuuttajien tavoittaminen on haasteellisempaa jo pelkästään kommunikointiin ja kieleen liittyvien tekijöiden vuoksi. Asukkailla on kokemusperäistä tietoa omasta asuinalueestaan ja asuinalueen arjesta, jota eivät tilastot ja kartat ilmennä. Viranomais- ja suunnittelukieli ovat usein vaikeaselkoisia joka voi tuntua ihmisistä

¹⁵ Kwon 2004, 136.

¹⁶ van der Pennen ja muut 2016, ei sivunumerointia.

¹⁷ Bardy 2007, 27–28.

¹⁸ Lundberg & Hjorth 2011, 20.

¹⁹ Lundberg & Hjorth 2011, 19.

²⁰ Kester 2004, 1, 8, 11–12.

²¹ Lundberg & Hjorth 2011, 11, 22.

vieraalta. Yhteisötaiteen ja taidelähtöisten menetelmien, kuten ekspressiivisen taidetyöskentelyn, johon on mahdollista integroida eri taidelajeja, voi puheen tai kirjoitetun kielen sijaan käyttää visuaalista ja kehollista ilmaisua, mikä taas laajentaa vuorovaikutusmenetelmiä. Tämän tyyppinen tiedonkeruu vaatii kuitenkin enemmän aikaa, useampia tapaamiskertoja tai työpajoja, koska tapaamisten tavoitteena on rakentaa luottamuksellinen suhde asukkaisiin. Tältä pohjalta on mahdollista ryhtyä kehittämään ammattitaiteilijan johdolla yhteistä taiteellista projektia.

Tapaustutkimuksen esittely

Tutkimus keskittyy Lähiön henki -hankkeessa vuoden 2015 aikana toteuttamaani osallistavaan kulttuuritoimintaan Sampolassa, Itä-Porin lähiössä. Hankkeessa tehdyn kulttuurikartoituksen aikana ilmeni, että asukkaiden toiveena oli asuinalueen puistojen viihtyvyyden, saavutettavuuden ja esteettömyyden kehittäminen. Yhteisötaide valikoitui kehittämismenetelmäksi, koska se on alueella vaikuttavan Taiteilijayhdistys T.E.H.D.A.S. ry:n toiminnan ytimessä, ja myös asukkaiden sekä taiteilijoiden toiveena oli luoda vuorovaikutuksellista toimintaa.

Poikkihallinnollisuutta, yhteistyön kehittämistä, asukkaiden osallistamista sekä alueella vaikuttavien taiteilijoiden sisällyttämistä suunnitteluun ja alueelliseen toimintaan pidetään tärkeänä kulttuurisuunnittelumetodissa.²² Tutkin tämän tapauksen avulla, miten kulttuurisuunnittelumenetelmällä kerättyä tietoa voidaan hyödyntää työpajapohjaiseen yhteisötaiteelliseen projektiin. Tutkimuksen kohteena ovat Sampolan asukkaat, Taiteilijayhdistys T.E.H.D.A.S. ry, alueella vaikuttavat hallintokunnat, Porin vanha lyhytaaltoasema, Koiviston ulkoilupuisto ja siellä sijaitseva veistospuisto. Työpajojen ja tapahtumien tavoitteena oli luoda asuinalueelle erilaisia taide- ja kulttuuripohjaisia toimintoja ja tapahtumia yhteistyössä asukkaiden sekä alueella vaikuttavien taiteilijoiden, eri toimijoiden ja hallintokuntien kanssa.

²² Duxbury ja muut 2012, 10.

Porin vanha lyhytaaltoasema ja Koiviston ulkoilupuisto

Porin lyhytaaltoasema rakennettiin Itä-Poriin keskelle peltoaluetta Helsinkiin suunniteltuja vuoden 1940 olympialaisten radiolähetystyksiä varten. Sodan vuoksi olympialaiset kuitenkin peruttiin ja radioasemakin vihittiin käyttöön vasta sodan jälkeen. Lähetystoiminta jatkui vuoteen 1987, jolloin toiminta siirrettiin Meri-Poriin Preiviikiin.²³ Asemarakennus on arkkitehti Hugo Harmian suunnittelema ja se edustaa funktionalistista tyyliä. Rakennuksella on niin kulttuurihistoriallista kuin rakennustaiteellista arvoa ja se on suojeltu kantakaupungin yleiskaavassa. Lyhytaaltoasema ympäristöineen lukeutuu maakunnallisesti arvokkaisiin kulttuuriympäristöihin.²⁴ Aseman värikkääseen historiaan sisältyy muun muassa tarina siitä, miten Iso-Britannia sodan aikana takavarikoi sitä varten tarkoitetun 100 kilowatin tehoisen Marconi-lähettimen. Porin lyhytaaltoasemalla on merkittävä sija Suomen sodanjälkeisessä historiassa, sillä sen vihkimistilaisuudessa puhui Yleisradion pääjohtaja Hella Wuolijoki ja vihkimisen suoritti presidentti J.K. Paasikivi. Aseman kautta välitettiin maailmalle Helsingissä vuonna 1952 järjestetyt olympialaiset.

Porin kaupunginvaltuusto teki 425-vuotisjuhlakokouksessaan 6.3.1983 päätöksen kaupunkiympäristön kehittämisestä.²⁵ Vuonna 1985 laadittiin Porin kaupunginjohtajan asettaman työryhmän johdolla lyhytaaltoaseman ja Koiviston ulkoilupuiston yleissuunnitelma. Työryhmä on yleissuunnitelmaa laatiessaan pyrkinyt toteuttamaan alueelle monipuolisen virkistysalueen, joka palvelee asukkaita, kouluja, päiväkoteja ja yhdistyksiä. Yleissuunnitelma sisältää ajatuksia ja toimintoja, jotka ovat vielä nykyäänkin ajankohtaisia, kuten esimerkiksi lähidemokratian, kaupunkiviljelyn, alueellisen identiteetin vahvistamisen ja kulttuuristen resurssien tunnistamisen.²⁶ Alueen kehittäminen ei ole kuitenkaan edennyt suunnitelman mukaan, jonka vuoksi asukkaat ovat jo vuosia vaatineet kaupungilta toimenpiteitä aseman ja ulkoilualan kehittämiseksi.²⁷ Aiheen tiimoilta on järjestetty asuinalueella keskustelutilaisuuksia, ja asukkaat tekivät maaliskuussa 2011 kuntalaisaloitteen huolestuttuaan ulkoilupuiston ja aseman heikosta kunnosta.²⁸

²³ Sommar 2013, ei sivunumeroa

²⁴ Satakunnan kulttuuriympäristöt eilen, tänään, huomenna 2012, 299.

²⁵ Kertomus Porin kaupungin kunnallishallinnosta 1983, 522–527.

²⁶ Koiviston ulkoilupuisto, yleissuunnitelma 1985, 22–25.

²⁷ Ilta-Sanomat no 277, 1.12.1981, 3

²⁸ Väinölän kirjastoyhdistys ry 2011, ei sivunumeroa.

Porin kaupunginjohtajan päätöksellä perustettiin 25.3.2011 PAX-kehittämistyöryhmä, jonka tavoitteena oli palveluverkon strateginen tarkastelu ja kehittäminen sekä sektoroituneen organisaation ja toiminnan yhteen kokoaminen.²⁹ Työryhmään kuului muun muassa kulttuurijohtaja Jaana Simula. PAX-työryhmä vastasi Väinölän kirjastoyhdistyksen kuntalaisaloitteeseen syyskuussa 2011. Lausunnon mukaan teknisellä palvelukeskuksella ja vapaa-aikavirastolla ei ole toimintasuunnitelmissaan seuraavan viiden vuoden sisällä mahdollisuutta osoittaa resursseja alueen kunnostamiseen.³⁰ Samoihin aikoihin kun PAX-ryhmä tarkasteli palveluverkkoa ja tyhjillään olevia kiinteistöjä, Taiteilijayhdistys T.E.H.D.A.S. ry etsi Porista toimitiloja. Taiteilijayhdistyksen puheenjohtaja Antti Pedrozo otti yhteyttä kulttuurijohtaja Jaana Simulaan ja tiedusteli, löytyisikö yhdistykselle uudet toimitilat lyhytaaltoasemalta. Simula esitteli asian PAX-ryhmälle, jonka myötämielisen suhtautumisen myötä yhdistykselle osoitettiin toimitila lyhytaaltoasemalta. T.E.H.D.A.S. ryhtyi kehittämään asemaa ja sitä ympäröivää aluetta alueelliseksi toimintakeskukseksi, veistospuistoksi ja oppimisympäristöksi yhteistyössä Porin kulttuuriasiainkeskuksen ja Porin kaupungin puistotoimen kanssa.³¹

”Olemme ryhmä, olemme kollektiivi” – T.E.H.D.A.S.

Taiteilijayhdistys T.E.H.D.A.S. perustettiin Kankaanpäässä vuonna 2002 taideopiskelijoiden toimesta. Sen taiteen tekemisen filosofia edustaa yhteisötaiteellista suuntausta, jonka mukaan yhteisötaiteessa ei ole olemassa eheää teosta, jota voisi tulkita tietyin menetelmin.³² Yhdistyksen taiteilijat eivät näe itseään ja yleisöä erillisinä vaan kohtaavat sen tasa-arvoisena.³³ Heille yhteisötaiteellinen toiminta on prosessi, jossa tuotetaan uutta tietoa ja jossa osallistujien näkemykset muovautuvat ja muuttuvat yhteistoiminnan sekä keskustelun kautta.

Toiminnan perustana on yhteisötaiteen ohella yhdistyksen alkuvaiheista lähtien ollut autonominen tila, jossa saa vapaasti toimia. Heidän taiteellinen toiminta ja tilakäsitys pohjaavat relationaaliseen

²⁹ Päätöspöytäkirja § 19/2011.

³⁰ PAX-ryhmän kokousmuistio 21.9.2011; Vapaa-aikalautakunnan pöytäkirja 11.4.2011 § 63, ote.

³¹ PAX-ryhmän kokousmuistio 8.11.2011; Simula 22.4.2015; Pedrozo 8.7.2015.

³² Sederholm 2008, 38, 52–53.

³³ T.E.H.D.A.S. ry työpaja 21.1.2015, 6.

tila-ajatteluun, jossa tila syntyy tekemisen, sosiaalisten suhteiden ja käytäntöjen myötä.³⁴

Taiteellisen toiminnan tavoitteena on toteuttaa mahdollisimman monipuolisia taide-elämyksiä eri kulttuurialueiden välillä.

Vuonna 2004 yhdistys ryhtyi yhteistyöhön porilaisen taiteilijaseura NYTE ry:n kanssa ja virallisesti Tehtaan toiminta siirtyi Poriin vuonna 2006. NYTE ry:llä oli galleria 3H+K:ssa Maaherrankadulla Porin ydinkeskustassa. Moni Kankaanpään taidekoulusta valmistuvista taiteilijoista muutti Poriin, koska sieltä löytyi monipuolista kulttuuritoimintaa ja tila, jossa saattoi toimia vapaasti. Yhteisestä galleriatilasta tuli keskeinen paikka näyttelytoiminnalle ja erilaisille tapahtumille. Galleriarakennus kuitenkin purettiin heinäkuussa 2011, jolloin NYTE ry sekä T.E.H.D.A.S. ry ryhtyivät etsimään uusia toimitiloja.³⁵

Yhteistoiminnalliset kulttuuripohjaiset kehittämistyöpajat

Yhteisöllisen kehittämisen keskeiseksi työvälineeksi muodostui sektorien välinen työpajatyöskentely. Asukkaita, Taiteilijayhdistys T.E.H.D.A.S. ry:n taiteilijoita ja kaupungin virkamiehiä on osallistettu mukaan suunnitteluun. Työpajoissa pyrittiin välttämään ylhäältä alas suuntautuvaa asioiden läpikäyntiä käyttämällä keskustelevaa suunnittelumetodia. Tutkimukseni yhtenä keskeisenä tiedonkeruumenetelmänä toimi työpajojen osallistuva havainnointi. Olen toiminut työpajoissa yliopiston taholta keskustelua fasilitoivana projektitutkijana.

Havainnointitietoa olen yhdistänyt haastatteluaineistoon, joka koostuu asiantuntijahaastatteluista.

Asukkaille suunnatut asukastilaisuudet ja työpajat järjestettiin julkisissa tiloissa, joissa ovet olivat jatkuvasti avoinna kaikille asukkaille. Työpajoja on järjestetty sekä päivä- että ilta-aikaan. Niiden kohteeksi ei valittu mitään tiettyä asukasryhmää. Työpajoista tiedotettiin asukkaille asuinalueella vakiintuneiden tiedotuskanavien kautta, kuten asukastuvan työntekijöiden ja ilmoitustaulun välityksellä. Lisäksi työpajoista tiedotettiin Sampolan liikekeskuksen tiloissa sijaitsevilla ilmoitustauluilla, kuten esimerkiksi kirjaston ilmoitustaululla. Niistä tiedotettiin myös paikallisen median välityksellä. Kaikista työpajoista on olemassa äänite. Olen laatinut käydyistä keskusteluista muistiot, joihin viitataan tutkimuksessani.

³⁴ Kymäläinen 2005, 48.

³⁵ T.E.H.D.A.S. 2013, 13, 19, 21, 83, 95.

Asukastyöpaja: Asiaa asuinpaikastasi

Lähiön henki -tutkimushankkeen projektitukijat järjestivät ensimmäisen asukkaille suunnatun työpajan ”Asiaa asuinpaikastasi” Sampolan palvelukeskuksessa (Sampolasali 18.11.2014). Työpajan tavoitteena oli kerätä asukailta tietoa asuinalueen hyvistä ja huonoista puolista sekä osallistaa asukkaita oman asuinalueensa kehittämiseen. Työpajassa keskusteltiin kahdesta eri teemasta, joista ensimmäisen muodostivat liikenne ja pysäköinti ja toisen kulttuuri ja puistot. Asukkaat saivat vapaasti valita, kumpaan keskusteluun ottavat osaa, tai osallistuivatko. Työpajassa tehtävänä oli vastata kysymyksiin sekä tarjota asiantuntijatietoa. Laadin kulttuuri ja puistot -keskustelulle alustavan käsikirjoituksen, jota noudatettiin löyhästi. Havainnoin ja kirjasin ”kulttuuri ja puistot” -ryhmän keskustelua, jossa käsiteltiin ympäristöön, yhteisöllisyyteen ja kulttuuritoimintoihin liittyviä asioita.

Keskustelussa nousi esille asioita, jotka käsittelivät lyhytaaltoasemaa, veistospuistoa ja yhteisöllisyyttä. Asukkaat kertoivat, että haluaisivat tietää enemmän T.E.H.D.A.S. ry:n järjestämistä tapahtumista ja toiminnoista lyhytaaltoasemalla. Koiviston ulkoilun alueen ja veistopuiston saavutettavuus ja esteettömyys koettiin ongelmalliseksi sekä se, että veistopuistossa ei ole penkkejä. Keskustelussa tuli myös esille, että asukkaat toivovat Sampolaan lisää yhteisöllistä toimintaa.³⁶

Taiteilijakollektiivi T.E.H.D.A.S. yhteisön ytimessä –työpaja

Toteutin taiteilijoille suunnatun sektorien välisen työpajan ”Taiteilijakollektiivi T.E.H.D.A.S. yhteisön ytimessä” (21.1.2015 Porin lyhytaaltoasema) Turun yliopiston maisemantutkimuksen kulttuurisuunnittelumenetelmä -kurssin aikana. Työpajan tavoitteena oli kartoittaa T.E.H.D.A.S. ry:n Itä-Porin lähiöihin sijoittuvaa toimintaa sekä antaa taiteilijoille mahdollisuus kertoa ajatuksiaan aseman, puistoalueen ja kulttuuritoiminnan kehittämisestä. Taiteilijoiden lisäksi työpajaan osallistui Turun yliopiston opiskelijoita ja henkilöstöä sekä Porin kaupungin puistotoimen pääpuutarhuri Ismo Ahonen ja Satakunnan Museon rakennustutkija Liisa Nummelin. Työpajasta tiedotettiin

³⁶ Muistio asukastyöpaja 18.11.2014, 1.

taiteilijayhdistyksen johtokunnalle sekä jäsenistölle T.E.H.D.A.S. ry:n kotisivulla sijaitsevan keskustelufoorumin ja Facebook-sivuston välityksellä. Keskusteluaiheet ja kysymykset toimitettiin taiteilijoille etukäteen.

Työpajan keskusteluteemat pohjautuivat osittain Lähion henki -hankkeen marraskuussa järjestämän Asiaa asuinpaikastasi -asukastyöpajassa esille tulleisiin asioihin. Ensimmäisen teeman muodostivat lyhytaaltoasema, veistospuisto ja Koiviston ulkoilualue. Toinen teema olivat yhteisötaide ja vuorovaikutus taiteilijoiden, asukkaiden, kaupungin edustajien ja eri toimijoiden välillä, kolmas teema paikallinen kulttuuri ja kansainväliset vaikutteet.

Teema 1. Lyhytaaltoasema, veistospuisto ja Koiviston ulkoilualue

Tämän teeman yhteydessä keskusteltiin siitä, miten lyhytaaltoaseman profiilia voitaisiin vahvistaa ja kehittää. Rakennustutkija Liisa Nummelinin mukaan alueelle tulisi laatia hankesuunnitelma, johon kartoitettaisiin sellaiset korjaustyöt, joita voi tehdä talkootyönä. Kaikki olivat sitä mieltä, että aseman kunnostamisen tavoitteena tulee olla talon tulevaisuuden ja toiminnan turvaaminen. Korjauskartoituksen pohjalta olisi myös mahdollista laatia työllistämiskuvioita ja koulutusta. Ylimääräisen avun myötä taiteilijat voisivat keskittyä kehittämään aseman taiteellista toimintaa sen korjaamisen sijaan.

Alueen vahvuuksiksi ilmenivät luonto, puusto, linnut, arkkitehtuuri ja taide, jotka kaikki toivat oman mielenkiintoisen lisänsä ainutlaatuiseen kokonaisuuteen. Alueesta valtaosan muodostavat metsä, ulkoilureitit ja kapeat sorapolut. Taiteilijat olivat tehneet suuren työn lyhytaaltoasemaa ympäröivän metsittyneen puiston raivaamisessa sekä lyhytaaltoaseman kunnostamisessa. Alueen käyttöä voi vielä lisätä, mutta jatkossakin ulkoilualue tuli säilyttää mahdollisimman luonnonvaraisessa tilassa. Pääpuutarhuri Ismo Ahonen halusi toteuttaa veistonpuiston alueelle kehäkäytävän, jonka voisi ainakin osittain valaista. Taiteilijat ilmaisivat toiveensa uudistaa tulotien ilmeä yhdessä puistotoimen kanssa. Alueella olevat opastaulut olivat vanhentuneet ja taiteilijat olivat suunnitelleet tekevänsä uusia mutta heillä ei ollut niihin rahoitusta. Myös asemalla olevat lintuja esittelevät opastaulut piti uusia säänkestäviksi. Keskustelun myötä tultiin siihen tulokseen, että T.E.H.D.A.S. toteuttaa opastaulut yhdessä puistotoimen kanssa.

Seuraavaksi keskusteltiin Koiviston ulkoilupuiston ja veistopuiston saavutettavuudesta sekä siitä, että veistopuistossa ei ole penkkejä. Nämä puutteet nousivat myös esille marraskuussa järjestetyssä asukastyöpajassa. Pohdittiin työpajan järjestämistä, missä voitaisiin suunnitella ikäihmisille ja liikuntaesteisille puistonpenkkejä. Katsottiin että penkkien käyttäjät eli alueen asukkaat voisivat ottaa osaa suunnitteluun ja työpajan voisi järjestää yhdessä puistotoimen kanssa. Puistotoimessa työskentelevät puusepät voisivat toteuttaa penkit suunnitelmien pohjalta.

Teema 2. Yhteisötaide ja vuorovaikutus taiteilijoiden, asukkaiden, kaupungin edustajien ja eri toimijoiden välillä

Taiteilijoiden ja asukkaiden välillä oli aiemmin ollut ainoastaan satunnaista kontaktia. Taiteilijat ajattelivat tämän ehkä johtuvan siitä, että asemaa ei ole vielä virallisesti avattu yleisölle. Taiteilijat näkivät työttömyyden usein liian yksipuolisesti haittana eikä resurssina mahdollistaessaan ajan käyttämisen vapaaehtoistyöhön. Taiteilijoiden mielestä T.E.H.D.A.S. ry:llä oli mahdollisuus työllistää alueella asuvia ihmisiä. Tämän tyyppisen toiminnan myötä voi aktivoida ihmisiä ja asukkaat voivat vaikuttaa omaan elinympäristöönsä omista lähtökohdistaan käsin ilman määräyksiä ja ylhäältä päin tulevia ohjeita. Työllistäminen oli mahdollinen ratkaisu lyhytaaltoaseman korjaustöihin. Tämä voi toimia myös puiston ylläpitämiseen liittyvissä puutarhatöissä, koska kaupungilla ei ollut myöntää määrärahaa ympäristön kohentamiseen. T.E.H.D.A.S. voi työllistää työpajatoimintaan ja opetustoimintaan yhden jäsenen, joka voi aktivoida asukkaita. Asukkailla voi olla erityistaitoja, joita he haluaisivat jakaa muille asukkaille ja taiteilijoille. Taiteilijat ehdottivat, että kartoitettaisiin, minkälaisia kursseja asukkaat toivoisivat asukastuvalle ja lyhytaaltoasemalle. T.E.H.D.A.S. voi käyttää kerättyä tietoa työllistämissuunnitelmansa laatimiseen.

Teema 3. Paikallinen kulttuuri ja kansainväliset vaikutteet

Yhdistyksen kansainvälistä toimintaa haluttiin kehittää muun muassa veistospuiston ja näyttelytoiminnan muodossa. Ehdotettiin, että ryhdyttäisiin yhteistyössä tuottamaan ympäristö- ja yhteisötaiteen triennaalia. Tapahtumalla voisi olla pysyvä organisaatio, jossa voisi olla mukana eri

toimijoita, kuten muun muassa taiteilija- ja paikallisyhteisö sekä Turun yliopiston Maisemantutkimuksen koulutusohjelma. Taideteosten toteuttamiseen liittyvät prosessit voivat tuottaa uudenlaista tietoa ja kokemuksia. Triennaalin lähtökohtana olisi että se toteutettaisiin alueen ja yhteisön ehdoilla. Taiteilijat haluaisivat pitää aktiivisesti yhteyttä asukasyhteisöön sekä kuulla asukkailta itseltään minkä tyyppistä näyttely ja muuta toimintaa veistospuistoon ja alueelle kaivataan. Taiteilijoiden mielestä suurin haaste oli saada toimintaan asukkaat ja aluetta käyttävät ihmiset.

T.E.H.D.A.S. aikoo jatkaa lintuihin liittyvää pedagogista toimintaa. Suunnitteilla on laajentaa toiminta myös kasveihin ja aseman kulttuurihistoriaan. Asukkaat ovat halukkaita muistelemaan alueen historiaa ja heidän tarinat pitäisi tallentaa. Taiteilijoiden mukaan alueella on riittänyt tarinankertoja ja moni heistä on aikoinaan työskennellyt asemalla.

Kulttuurijohtaja Jaana Simulan kanssa on käyty keskustelua residenssin perustamisesta Poriin. Tehtaalaisilla oli aiemmin käytössä asunto, josta on sittemmin luovuttu. Asemalta löytyi asunto, jonka voisi laittaa kuntoon. Porista löytyi gallerioita ja museoita, joissa residenssitaitelijat voivat pitää näyttelyitä. Asemalla olisi myös mahdollisuus työskennellä. Residenssitoiminta edellyttäisi ammattimaista tuottajaa, joka ratkaisisi rahoituskysymyksen ja koordinoisi juoksevia asioita. Toimintaa ei ollut mahdollista käynnistää talkootoiminnan pohjalta. Taiteilijat voivat visioida ja toteuttaa residenssin konseptin, mutta toteuttamisvaiheessa tarvittiin työntekijää, joka veisi asiaa eteenpäin. Pohdittiin myös olisiko mahdollista liittää residenssitoiminta työllistämishjelmaan. Satakunnan Ammattikorkeakoulun Kuvataide Kankaanpään kanssa voisi laatia yhteistyösopimuksen opetuksen suhteen. T.E.H.D.A.S. ry:n jäsen Aapo Korkeaoja aikoi toteuttaa residenssin Kokemäelle, joten toimintaa voi luontevasti yhdistää.

Asukastyöpaja Lyhytaaltoaseman kehittäminen

Toisen asukkaille suunnatun työpajan ”Lyhytaaltoaseman kehittäminen” (22.1.2015 Sampolan asukastupa) keskustelun pohjana käytettiin samoja teemoja kuin T.E.H.D.A.S. ry:n taiteilijoille järjestetyssä työpajassa. Työpaja oli hallintosektorien välinen yhteistyötyöpaja, johon osallistui asukkaita, Turun yliopiston opiskelijoita ja asukastuvalla työskentelevä lähiötyöntekijä. Työpajassa keskusteltiin lyhytaaltoaseman, Koiviston ulkoilupuiston ja veistospuiston kehittämistarpeista.

Keskustelun aikana tuli esille, että asukkaiden mielestä veistokset ovat vetonaula, joita moni asukas on käynyt katsomassa. Oltiin myös iloisia siitä, että veistokset ovat säilyneet hyvin, eikä niitä ole rikottu. Asukkaat ideoivat erilaisia tapahtumia, joiden myötä voisi syntyä yhteisöllisyyttä itäporilaisten ja tehdaslaisten välille. Lyhytaaltoasemalle ehdotettiin talkoopäiviä ja picnic-tapahtumia ja alueen saavutettavuuden ja viihtyvyyden kehittämiseen tuli konkreettisia ehdotuksia. Kaikki asukkaat olivat samaa mieltä siitä, että lyhytaaltoaseman alueelle tarvitaan lisää penkkejä sekä picnic-alue. Asukkaat olivat kiinnostuneita suunnittelemaan penkkejä, picnic-aluetta ja istutuksia yhdessä taiteilijoiden ja puistotoimen kanssa. Työpajassa keskusteltiin myös T.E.H.D.A.S. ry:n esittämän toiveen mukaisesti siitä, minkälaista kurssitoimintaa asukkaat toivovat lyhytaaltoasemalle ja asukastuvalle. Asukkaiden toiveena oli muun muassa osallistava performanssityöpaja.

Työpajojen aineiston analyysi

Työpajojen aineiston analyysi on toteutettu laadullisella sisällönanalyysillä. Analyysi toteutettiin ei-digitaalisesti, koska työpajojen osallistujamäärä oli 10–20 henkeä per työpaja. Sisällönanalyysin lähteenä on niistä tehty muistiot. Laadullisessa tutkimuksessa aineiston analysoinnin voi katsoa olevan luonteeltaan toisaalta analyttistä, toisaalta synteettistä. Analyttisyyttä edustaa aineiston luokittelu ja jäsentämien systemaattisesti eri teema-alueisiin. Metodissa keskeistä on löytää synteesiä luova temaattinen kokonaisrakenne. Raportoinnissa pyritään tarkasteltavien teemojen kokonaisvaltaiseen käsittelyyn.³⁷

Työpajatyöskentelyn aikana nousi selkeästi esille, että asukkaat halusivat tietää enemmän T.E.H.D.A.S. ry:n järjestämistä tapahtumista ja toiminnoista lyhytaaltoasemalla. Asukkaat olivat ylpeitä Itä-Porin alueella sijaitsevasta lyhytaaltoasemasta ja heidän mielestään veistospuisto toimi alueen vetonaulana. Koiviston ulkoilualueen ja veistospuiston saavutettavuus ja esteettömyys koettiin ongelmalliseksi sekä se, että veistospuistossa ei ole penkkejä. Lisäksi ulkoilupuistoon kaivattiin picnic-aluetta. Keskusteluissa tuli myös esille, että asukkaat toivoivat Sampolaan lisää yhteisöllistä toimintaa.

³⁷ Kiviniemi 2010, 80.

Lyhytaaltoaseman ja Koiviston ulkoilupuiston alue sisältävät moninaisia kulttuuriperintöarvoja, jotka tukevat alueen asukkaiden virkistyksellisiä ja ajanvietteellisiä tarpeita. Aseman ja puiston vahvuuksia ovat luonto, rakennettu ympäristö, kulttuuriperintö sekä taide. Tavoitteena on, että alue on kaikkien asukkaiden ja kaupunkilaisten saavutettavissa. Ulkoilupuisto halutaan säilyttää mahdollisimman luonnonvaraisessa tilassa. Aseman ja puiston suunnittelutyö toteutetaan yhteistyössä T.E.H.D.A.S. ry:n, hallintokuntien ja eri toimijoiden kanssa yhteistyönä. Alueesta on tarkoitus luoda kaikille avoin areena, jossa voi nauttia kulttuurista ja keskustella kansalaisia koskettavista yhteiskunnallisista asioista. Alueesta tavoitellaan yhteisöllistä ympäristöä, joka sijaitsee Itä-Porin lähiöiden risteymäkohdassa.

Työpajoihin osallistuneiden asukkaiden ja taiteilijoiden ajatukset liittyivät pitkälti samoihin teemoihin: yhteisöllisyyteen, viihtyisään, turvalliseen ja saavutettavaan ympäristöön sekä vapaa-ajantoimintojen yhteiskehittelyyn. Myös taiteilijat olivat huolestuneita ulkoilupuiston ja veistospuiston saavutettavuudesta. Saavutettavuutta haluttiin kehittää yhdessä asukkaiden, taiteilijoiden ja puistotoimen kanssa yhteisen suunnittelutyöpajan avulla.

Näihin tietoihin pohjatuun ryhdyin järjestämään yhteisötaiteellista, ikääntyneille asukkaille kohdennettua työpajasarjaa. Työpajasarjan tavoitteena oli osallistamisen avulla suunnitella lyhytaaltoaseman veistospuistoon taiteellinen, liikuntaesteiselle soveltuva saavutettava puistonpenkki ja picnic-alue. Työpajat toteutettiin yhdessä asukkaiden, T.E.H.D.A.S. ry:n taiteilijoiden, Turun yliopiston opiskelijoiden, Porin kulttuuriasiainkeskuksen, Porin perusturvan lähiötyöntekijän ja Porin kaupungin puistotoimen kanssa.

Pori-penkki syntyy

Työpajasarja jakautui neljään osioon, jossa ensimmäisessä osassa perehdyttiin aiheeseen ja tehtiin alustavaa suunnittelua yhdessä opiskelijoiden ja T.E.H.D.A.S. ry:n kanssa. Toisessa osassa toteutettiin kaikille asukkaille avoin suunnittelutyöpaja Sampolan asukastuvalla, jossa ideoitiin penkkejä yhdessä asukkaiden, opiskelijoiden ja taiteilijoiden kanssa.

Kuvateksti Hovi-Assad kuva 001. *Kuva 1. Puistonpenkin ja picnic-alueen suunnittelua Sampolan asukastuvalla. Taiteilijayhdistys T.E.H.D.A.S. ry:n puheenjohtaja Antti Pedrozo kartoittaa picnic-alueen sijoituspaikkaa yhdessä asukkaiden kanssa. Kuvaaja: Pia Hovi-Assad*

Asukastuvalla pidetyn työpajan jälkeen koostettiin esille tullut tieto, jonka pohjalta taiteilija Toni Lehtola toteutti penkkiluonnoksen. (Liite 1.) Kolmas osio oli puistotoimessa, jossa esiteltiin idea kaupunginpuutarhurille ja suunnitteluhortonomelle sekä laadittiin toteutusaikataulu.

Kuvateksti Hovi-Assad kuva 002. Kuva 2. Puistotoimen puuseppä Mika Loisko esittelee pääpuutarhuri Ismo Ahoselle ja taiteilija Toni Lehtolalle Pori-penkin valmistusta. Kuvaaja: Pia Hovi-Assad

Työpajasarjan päätös valmiin puistonpenkin julkistaminen toteutui joulukuussa 2015 Lähiön henki - hankkeen päätöstilaisuudessa, missä asukkaat koeistuivat penkin. Penkki esiteltiin viheralan ammattilaisille vuoden 2016 Viherpäivillä Jyväskylässä. Osallistavan tiedonkeruun avulla sekä poikkihallinnollisella ja -sektorisella yhteistyöllä ja yhteisötaiteen avulla toteutettu penkki on herättänyt kiinnostusta valtakunnallisella tasolla, missä se on nimetty Pori-penkiksi.

Sampola-päivä

Osallistuin Sampolan liikekeskuksen turvallisuuden kehittämistä edistävän toimijaryhmän kokouksiin kevätkaudella 2015. Työryhmään kuului kaupungin virkamiehiä ja toimijoita yksityiseltä sektorilta.³⁸ Työryhmässä oli pääasiassa käsitelty Sampolan liikekeskuksessa ilmeneviä ongelmia. Yhteisöllisen kulttuurisen kehittämisen mallin³⁹ mukaisesti ehdotin, että ongelmien sijaan työryhmä voisi keskittyä kulttuurisiin ja taidepohjaisiin toimintoihin, joiden myötä voi syntyä positiivista kehitystä asuinalueella. Tämän toimintamallin tavoitteet olivat hyvin samansisältöiset kulttuurisuunnittelumenetelmän ja yhteisötaiteen kanssa, joissa molemmissa kulttuuri ja taide esiintyvät yhteiskehittämisen välineinä.⁴⁰ Työryhmä hyväksyi ehdotukseni ja ryhtyi organisoimaan alueelle tapahtumapäivää. Työryhmään kutsuttiin mukaan kaikki alueen toimijat.⁴¹ Sampolan

³⁸ Lähiötyöntekijä Porin perusturvakeskuksen lähiötyö, Itä-Porin yhtenäiskoulun rehtori, Sampolan kirjaston johtaja, Sampolan Lämpö, Porin YH-asunnot / isännöinti, Satakunnan Turvapalvelut Oy, SOK / Sampolan Sale.

³⁹ Käännös termistä: Community Cultural Development.

⁴⁰ Duxbury ym. 2007, 8.

⁴¹ Lähiötyöntekijä Porin perusturvakeskuksen lähiötyö, Itä-Porin yhtenäiskoulun rehtori, Sampolan kirjaston johtaja, Sampolan Lämpö, Porin YH-asunnot / isännöinti, Satakunnan Turvapalvelut Oy, SOK / Sampolan Sale. ja lisäksi myös

asukkaiden mielestä asuinalueen haasteena ovat nuorten ja ikäihmisten väliset kohtaamiset ja turvallisuus, minkä vuoksi nämä aiheet valittiin päivän teemoiksi.

Sampola-päivän ohjelma koostui paikallisten nuorten ja ikäihmisten musiikki-, tanssi- ja teatteriesityksistä. Toimijaryhmä oli esittänyt toivomuksen, että järjestäisin tapahtumassa paneelikeskustelun päivän teemoista. Keskustelupaneeliin osallistui koululaisia, ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön koordinaattori, poliisin edustaja ja kaupungin edustajana Sampolan kirjaston johtaja. Myös asukkaat ottivat osaa keskusteluun. Sampola-päivän tilaisuudessa suorittamani havainnoinnin myötä voin todeta, että asukkaat ja toimijat pitivät tapahtumaa erittäin onnistuneena, ja he olivat sitä mieltä, että se lisäsi yhteisöllisyyttä ja kohtaamisia asukkaiden keskuudessa. Toimijaverkoston sisällä oli tapahtumasuunnittelun myötä kehittynyt idea elämänkaarimallin soveltamisesta Itä-Porin yhtenäiskoulussa. Sampola-päivän yhtenä tavoitteena oli löytää ikäihmisiä, jotka haluavat toimia nuorten kanssa ja siirtää nuorille taitoja sekä muistitietoa.

Sampola-päivä on hyvä esimerkki siitä, miten Gordon Waittin teoria toteutuu käytännössä. Tapahtumasuunnittelun aikana työryhmässä herännyt ajatus elämänkaarimallista edusti Waittin ajattelua tietojen ja taitojen siirtämisestä seuraaville sukupolville. Tilaisuuden keskustelupaneeli antoi asukkaille mahdollisuuden tulla kuulluksi ja olla vuorovaikutuksessa viranomaisten kanssa. Ikäryhmien kohtaaminen lisäsi yhteisöllisyyttä, joka puolestaan vahvistaa asukkaiden yhteisöön kuulumisen tunnetta, paikkaidentiteettiä, myönteistä suhtautumista omaan asuinalueeseensa ja ylpeyden tunnetta omaa asuinalueetta kohtaan.⁴²

Sampola-päivä kertoo myös siitä, miten asuinalueen kulttuurisia vahvuuksia voidaan hyödyntää yhteisöllisyyden edistämiseen. Alueen kulttuurisia vahvuuksia, joita käytettiin Sampola-päivän organisoinnissa, olivat esimerkiksi alueella vaikuttavat verkostot. Näitä olivat asukasyhdistys, asukastupa, seurakunta, Sampolan Pelimannit -kansanmusiikkiyhtye, Itä-Porin koulu ja koulun harrastustoiminta sekä vanhempainyhdistys.

Kyseessä oli yksittäinen tapahtuma, joka kumpusi yhteisön keskuudessa vallitsevasta luovuudesta ja halusta toimia yhdessä. Tapahtuman tavoitteeksi oli asetettu turvallisuus ja ikäryhmien välinen positiivinen kohtaaminen. Asetetut tavoitteet toteutuivat, sillä nuoret ja ikäihmiset keskustelivat tapahtumassa keskenään ja heidän välilleen syntyi uudenlaista vuorovaikutusta. Vuorovaikutuksen

Koivulan koulu, Koulutuksellisen tasa-arvon hanke, Teljän seurakunta, Kaikkien Pori -hanke ja Sampolan asukasyhdistys. Tapahtumassa oli myös mukana Porin kaupungin ympäristövirasto.

⁴² Waitt 2006, 181–182.

syntymistä edesauttoi keskustelupaneeli, jonka puheenjohtajana toimin. Yleisö osallistui vilkkaasti keskusteluun, jota säestivät aina silloin tällöin ryöpsähtelevät aplodit.

Päivän aikana toteutuivat Gordon Waittin mainitsemat kulttuurisuunnitteluun sisältyvät tavoitteet tiedon ja taitojen siirtämisestä ja jakamisesta, yhteisöön kuulumisen tunteen edistäminen sekä paikkaidentiteetin vahvistaminen. Taiteella ja luovuudella kasvatettiin alueen sosiaalista suvaitsevaisuutta ja vahvistettiin yhteisöä. Sampolan asukasyhdistyksen puheenjohtaja kertoi joulukuussa järjestetyssä Pori-penkin julkistamistilaisuudessa, että Sampola-päivä tulee saamaan jatkoa toukokuussa 2016. Tätä kirjoittaessani voin todeta, että näin on tapahtunut. Näin ollen voi todeta, että Lähiön henki -hankkeen aikana toteutunut yksittäinen tapahtuma on tukenut ja edistänyt positiivista kehitystä alueella.

Lopuksi

Tutkimukseni tavoitteena oli tutkia, voiko kulttuurisuunnittelumenetelmän ja yhteisötaiteen menetelmiä yhdistelemällä toteuttaa yhteistoiminnallista kulttuuripohjaista kehittämistä. Kulttuurikartoituksen aikana järjestettiin työpajoja, joissa osallistettiin asuinalueen asukkaita, hallintokuntien ja kolmannen sektorin edustajia yhteiseen kehittämistyöhön. Työpajoissa tuli esille, että Itä-Porin lähiöissä vallitsee tarve yhteisölliselle taidetoiminnalle. Asukkailla ja taiteilijoilla oli samanlaisia toiveita Koiviston ulkoilualueen kehittämisen suhteen, ja he halusivat tehdä toistensa kanssa yhteistyötä. Molemmat yhteisöt halusivat kehittää Koiviston ulkoilualueen ja veistospuiston saavutettavuutta ja vapaa-ajan toimintoja, jotta alue palvelisi paremmin siellä liikkuvia ihmisiä. Asukkaat ja taiteilijat toivoivat yhteistä toimintaa ja vuorovaikutusta Itä-Porin alueella toimivien yhteisöjen välille. Projektitutkijan roolissa saatoin nämä yhteisöt yhteen, toisin sanoen toimin eräänlaisena välittäjänä yhteisöjen kesken. Kohtaamisen myötä syntyi toiminnallinen yhteisötaiteen projekti, jossa suunniteltiin ja toteutettiin ikäihmisille suunnattu ja heidän omaan elinympäristöönsä sijoittuva taiteellinen puistonpenkki.

Kulttuurikartoitushankkeen keskustelutilaisuuksien, yhteisötaiteellisten työpajojen ja tapahtumien suunnittelussa sekä toteutuksessa ei tarvittu suuria rahasummia vaan ennemminkin monipuolista yhteistyötä ja valmiutta uudelleenlaiseen prosessimaiseen toimintatapaan, jossa vuorovaikutus on

keskiössä. Penkkityöpajasarja toimii käytännön esimerkkinä siitä, miten voidaan yhdistää osallistava tiedonkeruu, alueella olevat kulttuuriset resurssit, yhteistoiminnallinen kehittäminen ja yhteisötaiteen menetelmät. Työpajasarja täyttää lähes kaikki yhteisötaiteen ideaaliset kriteerit, jotka ovat myös löydettävissä kulttuurisuunnittelumenetelmän tavoitteista: vuorovaikutuksen edistämisen, yhdessä tekemisen ja oppimisen, ihmisten sosiaaliseen ja fyysiseen ympäristöön sekä yhteiskunnan rakenteisiin vaikuttamisen sekä taiteen saavutettavuuden.⁴³

Kulttuurisuunnittelumenetelmän avulla kerätyn tiedon pohjalta taiteilijoiden oli helppo ideoida sellaista yhteisötaiteen projektia, joka puhutteli kaikkia osapuolia. Taiteilijoiden ei tarvinnut ”etsiä” asukkaita projektiin, koska vuorovaikutuksen perusta asukkaiden kanssa oli jo tehty kulttuurisuunnitteluhankkeessa. Tutkijan työpanos painui taka-alalle kun taiteilijoiden ja asukkaiden välinen yhteistyö nousi toiminnan keskiöön. Tällä tavalla toteutuivat myös jaettu asiantuntemus sekä tasa-arvoinen kohtaaminen ilman ylhäältä alaspäin tulevaa ohjausta, joka väistämättä johtaa epätasa-arvoisen valta-asetelman syntyyn.

Kulttuurisuunnittelumenetelmä toimi osallistavana tiedonkeruumenetelmänä: sen avulla kartoitettiin alueen kulttuuriset resurssit, joihin lukeutuivat taiteilijayhdistys T.E.H.D.A.S. ja heidän toimintansa lyhytaaltoasemalla. Yhteisötaiteen projekti konkretisoi kartoituksen tuloksia. Sen avulla toteutui asukkaiden ja taiteilijoiden toiveita kehitystyön suhteen. Yhteisötaiteenprojektissa kulttuurisuunnittelumenetelmän kautta käynnistetty vuorovaikutus syveni, jonka myötä syntyi kohtauksia alueella asuvien ja toimivien ihmisten välille.

Kulttuurisuunnittelun tuloksia käytetään usein strategisessa työskentelyssä, jolloin kartoituksen kautta saatujen tuloksien pohjalta tehdyt toimenpiteet voivat sijoittua pitkälle tulevaisuuteen. Yhteisötaiteen avulla voidaan tehdä näkyväksi kulttuurikartoituksen tuloksia paljon lyhyemmällä aikajaksolla, jolloin asukkaat voivat kokea olevansa osa asuinalueella tehtävää suunnittelu- ja kehitysprosessia. Onnistunut yhteisötaiteenhanke voi toimia inspiraationa muille osapuolille ja sen tuottama konkreettinen tulos, esimerkiksi ympäristötaideteos, voi edistää kunnallista strategiatyöskentelyä.

Yhteisötaiteen prosessien ja sen tuottaman tiedon mittaaminen voi osoittautua hankalaksi. Tämän vuoksi on tärkeää ennen projektin aloittamista päättää, mikä on projektin tavoite sekä miten tuloksellisuutta seurataan tai mitataan. Parhaimmillaan kulttuurisuunnittelumenetelmän ja

⁴³ Roponen-Lunnas 2013, ei sivunumerointia.

yhteisötaiteellisen työskentelyn rinnakkainen käyttö, voi toimia asukkaille vertaistukena ja sillä voi olla monia positiivisia vaikutuksia asukkaisiin, yhteisöihin sekä koko asuinalueelle. Prosessin aikana voi tulla esille sellaista tietoa, johon voidaan tarvita ammattiapua ja ohjausta, minkä vuoksi olisi tärkeää tehdä yhteistyötä kaupungin eri hallintokuntien, kuten esimerkiksi sosiaali- ja terveyssektorin kanssa.

Jotta positiivinen kehitys ja yhteistyö Itä-Porin alueella jatkuisi, tulisi kaupungin omilla toimillaan tukea alueella käynnistynyttä vuorovaikutteista työskentelyprosessia myös hankkeen päätyttyä. Itä-Porin alueella toimii useita kaupungin hallintokuntia, joilla on omat toimintamallinsa ja vakiintunut työnjako. Kaupungilla ei ole erillistä lähiöiden kehittämisstrategiaa eikä myöskään pysyvää alueella toimivien hallintokuntien yhteistyörakennetta, vaan hallintokunnat tekevät tarpeen mukaan yhteistyötä.⁴⁴ Porin kaupunki voisi perustaa Itä-Porin alueella toimivan poikkisektorisen ja -hallinnollisen työryhmän, jonka jäseninä olisi virkamiesten ja paikallisten toimijoiden ohella T.E.H.D.A.S. ry:n taiteilijoita. Lähiötyöryhmän avulla voisi tehdä yhteistyötä, yhdistää resursseja, jakaa lähiötöön taloudellista vastuuta eri hallintokuntien kesken, määritellä toimintojen omistajuussuhteet ja saada suora yhteys asuinalueen asukkaisiin ja toimijoihin. Yhteistyön tiivistäminen ja tiedonkulun kehittäminen olisi hyvä kanava edistää asukkaiden, taiteilijoiden ja hallintokuntien välistä vuorovaikutusta. Yhteistyön kautta voidaan lisätä asuinalueiden välistä tasa-arvoa, ehkäistä alueiden eriarvoistumista ja edistää lähiöiden yhteyttä kaupungin keskustaan sekä vuorovaikutusta lähiöiden ja muiden kaupunginosien välillä. Kaupunki voisi laatia lähiötyöryhmän työskentelyn pohjalta lähiöstrategian, jonka pohjalta hallintokunnat voivat luoda oman lähiöohjelmansa, joiden toteuttamiseen taiteilijat osallistuisivat omalla työpanoksellaan saaden palkkaa työstään.

Hollannissa ja Isossa-Britanniassa on todettu toimivaksi malliksi ”urban practitioner” -nimikkeellä toimivat lähiöissä vaikuttavat yksilöt, joilla on erityinen kyky välittää tietoa asukkaiden ja virkamiesten välillä sekä saada asukkaat vuorovaikutukseen virkamiesten kanssa.

Vuorovaikutustilanteissa käsitellään asukkaiden arkea ja ongelmia, joita he kohtaavat. Asuinalueilla asuvat taiteilijat ovat toimineet kyseisessä ammatissa toteuttaen yhdessä asukkaiden kanssa erilaisia yhteisöllisiä ja taiteellisia projekteja.⁴⁵ Suomessa on viime vuosina palkattu aluekoordinaattoreita tai lähiökehittäjiä, joilla on vastaavanlainen tavoite sekä toimenkuva.

⁴⁴ Häyrynen 2015, 69.

⁴⁵ Van der Pennen ja muut 2015, ei sivunumerointia.

Kulttuurisuunnittelumenetelmän soveltamisen kautta T.E.H.D.A.S. ry:n ja puistotoimen yhteistyö on monipuolistunut. Menetelmän avulla on kartoitettu asukkaiden toiveet kurssitoiminnan suhteen T.E.H.D.A.S. ry:n työllistämishjelmaa varten. Työpajaprosessin aikana on tullut esille tietoa, jota voidaan käyttää suunnitellessa lyhytaaltoasemaa sekä Koiviston ulkoilupuiستoon ja veistospuistoon kohdistuvia toimenpiteitä. Yhteisötaiteen triennaalin suunnittelu on sittemmin käynnistynyt yhdessä paikallisten toimijoiden ja Taiteen edistämiskeskuksen kanssa. Triennaali toteutui ensimmäisen kerran huhtikuussa 2016. Ensimmäisessä yhteisötaiteen triennaalissa *Vastaan+Otto* Taiteilijayhdistys T.E.H.D.A.S. ry toteutti Liinaharjan vastaanottokodissa asuvien turvapaikanhakijoiden kanssa runsaan tapahtumaviikon Porin lyhytaaltoasemalla. Viikkoon sisältyi monipuolista ohjelmaa, jota ryhmä oli valmistellut monta kuukautta etukäteen.⁴⁶

Kuvateksti Hovi-Assad kuva 004. *Kuva 4. T.E.H.D.A.S. Das Community -yhteisötaideprojektiin osallistuneet turvapaikanhakijat ja taiteilijat Porin lyhytaaltoasemalla. Kuvaaja: T.E.H.D.A.S.*

⁴⁶ T.E.H.D.A.S. ry verkkosivu

Lähteet ja kirjallisuus

Haastatteluaineistot

Simula, Jaana. Porin lyhytaaltoaseman vaiheita koskeva asiantuntijahaastattelu 22.4.2015.

(Haastattelija Pia Hovi-Assad, äänite ja litteroitu teksti tekijän hallussa).

Pedrozo, Antti. Porin lyhytaaltoaseman vaiheita koskeva asiantuntijahaastattelu 8.7.2015.

(Haastattelija Pia Hovi-Assad, äänite ja litteroitu teksti tekijän hallussa).

Kirjallinen arkistoaineisto

Kertomus Porin kaupungin kunnallishallinnosta vuonna 1983. I kaupunginvaltuusto ja tilienpäättös.

Päätöslista No 5 – 06.03.1983, 173 §, 522–527.

Päätöspöytäkirja § 19/2011 Porin kaupunki, Hallintokeskus, Kaupunginjohtaja 004, työryhmät.

PAX-ryhmän kokousmuistiot 21.9.2011 ja 8.11.2011.

Vapaa-aikalautakunnan pöytäkirja 11.4.2011 § 63, ote.

Väinölän kirjastoyhdistyksen toimintakertomus vuodelta 2011

Sanoma- ja aikakauslehdet

Ilta-Sanomat no 277, 1.12.1981, 3.

Artikkeli verkkolehdestä

Evans, Graeme & Foord, Jo 2008: Cultural Mapping and Sustainable Communities: Planning for the Arts Revisited. Teoksessa *Cultural Trends* Vol. 17, No. 2, June 2008, Routledge,

65-96. URL <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/09548960802090634>

(tarkistettu 21.2.2017).

Pennen van der, Ton & van der Bortel, Gerard 2015: Exemplary Urban Practitioners in

Neighbourhood Renewal: Survival of the Fittest...and the Fitting. *Voluntas* DOI

10.1007/s1266-015-9600-4. International Society for Third-Sector Research.

URL <http://link.springer.com/article/10.1007/s11266-015-9600-4> (tarkistettu 2.3.2017)

Roponen-Lunnas Pirjo 2013: Kohtaamisen taide – yhteisötaiteen ideaaleja ja käytäntöjä. *Tahiti* 04/2013. URL <http://tahiti.fi/04-2013/dossier/kohtaamisen-taide-%E2%80%93-yhteisotaiteen-ideaaleja-ja-kaytantaaja/> (tarkistettu 21.2.2017).

Verkkoraportit ja verkkosivut

Duxbury, Nancy & Gillette, Eileen 2007: Culture as a Key Dimension of Sustainability: Exploring Concepts, Themes, and Models. *Creative City Network of Canada*. URL <http://cercles.diba.cat/documentsdigitals/pdf/E130054.pdf> (tarkistettu 21.2.2017).

Duxbury, Nancy, Mascarenhas Mateus, João, Jeannotte, M. Sharon & Andrew, Caroline: Culture in Sustainable Communities: Integrating Culture in Community Sustainability Policy and Planning in Canada and Europe. 2012. URL http://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/31701376/Culture_in_Sustainable_Communities.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAIWOWYYGZ2Y53UL3A&Expires=1486638251&Signature=AAhWA3Tv1ezQ8N8K60kWM%2FVYFkU%3D&response-content-disposition=inline%3B%20filename%3DIntegrating_Culture_in_Sustainable_Community.pdf (tarkistettu 2.3.2017).

Sommar, Heidi: *Porin lyhytaaltoasema välitti ohjelmat maailmalle sekä porilaisten uuneihin*, YLE 1.2.2013. URL <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2013/02/01/porin-lyhytaaltoasema-valitti-ohjelmat-maailmalle-seka-porilaisten-uuneihin> (tarkistettu 22.2.2017).

T.E.H.D.A.S. ry verkkosivu URL <http://tehdasry.fi/wordpress/?s=das+community> (tarkistettu 22.2.2017).

Aineelliset lähteet ja rakennukset

Porin lyhytaaltoasema, Radioasemantie, 28330 Pori

Työpajat

18.11.2014 Asukastyöpaja (Muistio tekijän hallussa).

21.1.2015 T.E.H.D.A.S. ry Yhteisön ytimessä -työpaja. (Äänite ja litteroitu teksti tekijän hallussa).

22.1.2015 Asukastilaisuus Radioaseman kehittäminen. (Äänite ja litteroitu teksti tekijän hallussa).

Penkkityöpaja-sarja:

12.3.2015 Suunnittelukokous Turun yliopistolla

19.3.2015 Työpaja Sampolan asukastuvalla

26.3.2015 Suunnittelukokous Porin kaupungin Puistotoimessa. (Äänite ja litteroitu teksti tekijän hallussa).

Kirjallisuus

Kester, Grant H. 2004: *Conversation Pieces Community + Communication in Modern Art*.
University of California Press, Berkley and Los Angeles, California.

Kwon, Miwon 2004: *One Place After Another. Site-specific Art and Locational Identity*. First MIT
Press paperback edition, Massachusetts.

Kymäläinen, Päivi 2005: *Geographies in Writing. Re-imagining Place*. Nordia Geographical
Publications vol. 34:3. Multiprint Oy, Oulu.

Lacy, Suzanne 1995: *Mapping the Terrain, New Genre Public Art*. Ed. by Suzanne Lacy, Bay
Press, Seattle, Washington. 19–47.

Lundberg, Kerstin & Hjorth, Christina: *Att fånga platsens själ Handbok i cultural planning*.
Sveriges kommuner och landsting, 2011. URL <http://www.noku.no/files/3356/file/att-fanga-platsens-sjal.pdf> (tarkistettu 22.2.2017).

Stevenson, Deborah 2003: *Cities and Urban Cultures, McGraw-Hill Education*. Open University
Press, Maidenhead, Berkshire, England.

Artikkeli artikkelikokoelmassa

Bardy, Marjatta 2007: Taiteen paluu arkeen. Teoksessa *Taide keskellä elämää*. Marjatta Bardy,
Riikka Haapalainen, Merja Isotalo ja Pekka Korhonen (toim.). Nykyaiteen museo
Kiasman julkaisuja 106/2007. Like, Otavan Kirjapaino Oy, Helsinki. 21–33.

- Bianchini, Franco 2013: Cultural Planning and Its Interpretations. Teoksessa *The Ashgate Research Companion to Planning and Culture*. Toimittaneet Greg Young & Deborah Stevenson. Ashgate Publishing Limited, Surrey, England. 377–391.
- Häyrynen, Maunu 2015: Toimenpidesuunnitelma. Teoksessa Häyrynen, Maunu ja muut (toim.) *Lähikuva lähiöstä! Itä-Porin kulttuurikartoitus ja toimenpidesuunnitelma*. Turun yliopiston Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen julkaisuja 45. Turun yliopisto, Pori. 69–72.
- Jacobs, Mary Jane 1995: An Unfashionable Audience. Teoksessa *Mapping the Terrain New Genre Public Art*. Toimittanut Suzanne Lacy. Bay Press, Seattle, Washington. 50–59.
- Kiviniemi, Kari 2010: Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. PS-Kustannus, Jyväskylä. 70–85.
- Lindqvist, Lars, Månsson, Erica, Sandstorm, Sunny & Öberg, Lisa 2013: Finding the Spiritus Loci. Cultural Planning in the Kronoberg Region. Teoksessa *The Value of Arts and Culture for Regional Development. A Scandinavian Perspective*. Toimittaneet Lisbeth Lindeborg & Lars Lindqvist. Routledge. OKS Prepress Services, Oxford, United Kingdom. 267–283.
- Satakunnan kulttuuriympäristöt eilen, tänään, huomenna*. Toimittaja Niina Uusi-Seppä. Satakunnan Museon julkaisuja 19/2012, Pori.
- Sederholm, Helena 2008: Yhteisötaiteen juurilla. Teoksessa *Yhteyksiä. Asiaa yhteisötaiteesta*. Toim. Kati Kivimäki ja Hannele Kolsio. Rauman taiteilijavierasohjelma Raumars ry, Rauma. 37–55.
- Stevenson, Deborah 2013: Culture, Planning, Citizenship. Teoksessa *The Ashgate Research Companion to Planning and Culture*. Toimittaneet Greg Young & Deborah Stevenson. Ashgate Publishing Limited, Surrey, England. 155–170.
- T.E.H.D.A.S. 201: Porin taidemuseon julkaisuja 120. Vammalan kirjapaino, Pori.

Waite, Gordon 2006: Creative small cities. Cityscapes, power and the arts. Teoksessa *Small Cities. Urban Experience Beyond the Metropolis*. Toimittaneet David Bell & Mark Jayne. Routledge, Oxon. 169–183.

Wallin, Antti 2015a: Lähiöt tilastojen valossa. Teoksessa Häyrynen, Maunu ja muut (toim.) *Lähikuva lähiöstä! Itä-Porin kulttuurikartoitus ja toimenpidesuunnitelma*. Turun yliopiston Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen julkaisuja 45. Turun yliopisto, Pori. 39–42.

Wallin, Antti 2015b: Sampolan aktiiviset eläkeläiset. Teoksessa Häyrynen, Maunu ja muut (toim.) *Lähikuva lähiöstä! Itä-Porin kulttuurikartoitus ja toimenpidesuunnitelma*. Turun yliopiston Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen julkaisuja 45. Turun yliopisto, Pori. 56.

Muut

Koiviston ulkoilupuisto, Pori, yleissuunnitelma. Porin kaupunkisuunnittelusarja C 29/1985.